

Tarihi ve Güncel Bir Kavram Olarak “Vakıf”

- ✿ Vakıflar bir malın belli bir gaye ve hizmete tahsis edilmesi ve bir mütevellî heyeti tarafından titizlikle yönetilmesi esasıyla yürütülmüştür.
- ✿ Vakıf sistemi ilk dönemlerden itibaren İslam devlet ve toplumlarının geleneksel bir yapısıdır.
- ✿ Osmanlı devleti bir, vakıf devletidir.
- ✿ Osmanlı’da vakıflar bir medeniyetin yaşanılmış simgeleridir.
- ✿ Vakıflar sosyal devlet fikrini simgeleyen anıtsal kurumlardır.
- ✿ Dini, iktisadi, kültürel faaliyetler yapan devlet destekli kamu kurumlarıdır.
- ✿ Osmanlıda bir devlet anlayışı olarak vakıflar devamlı teşvik edilmiştir.
- ✿ Vakıflar her dönemde Devletin halka bakan yüzü olmuştur.
- ✿ Sosyal yapı ve dengenin yapı taşlarıdır.
- ✿ Vakıf hizmetlerinde süreklilik esas alınmıştır.
- ✿ Vakıflar bir “iyilik” , “Hayır” “Yardımlaşma” ve “Dayanışma” kurumlarıdır.
- ✿ İslam’da yer alan zekat, sadaka ve hayır kültürü vakıf hizmetlerinin temel hareket noktası olmuştur.
- ✿ Saka-i Cârîye ve kalıcı eserler bırakma düşüncesi vakıfların ruhunu teşkil eder.
- ✿ Vakıflar Allah rızasına atfedilen kulluk anlayışını simgeler.
- ✿ Bencillik yerine cömertliğin ön plana çıkmasıdır.
- ✿ Kendini değil bir başkasını düşünmenin hayata geçirilmesidir.
- ✿ “Veren el” ile “alan el”i buluşturan, kaynaştıran müesseselerdir.
- ✿ Servetin kazanıldığı topluma o servetten pay ayırmaktır.
- ✿ Zengin ve fakir arasında işletilen, yürüten ve yürütülen bir yoldur.
- ✿ Vakıf eserlerin ortaya konulması, o toplumun tasarruf anlayışını da ilerletmiştir.
- ✿ Vakıflar şehircilik ve mimari yönden de ülkeyi devamlı öne taşımışlardır.
- ✿ Vakıflar ortaya koyduğu eserlerle sanat ve estetik anlayışına üstün katkılar sunmuşlardır.
- ✿ Vakıflar sadece yapılmakla kalmayıp, vakıf konusu olan eserlerin bakımı ve onarımı ile de hizmetlerin sürekliliği sağlamıştır.
- ✿ **Osmanlı vakıf eserleri denildiğinde;**
 - *cami, mescit, medrese, hastahane, tabhane, imaretler, aşevleri, huzur evleri, öğrenci yurtları, kütüphaneler, dul ve yetim evleri, hayvan barınakları, kervansaray, yol, köprü, çeşmeler, sun kanalları gibi sayısız hizmet alanları akla gelir.*
 - *Ayrıca han, dükkan, çarşı, zeytinlik vb. arazilerin gelirleri de vakıf hizmetlerinin giderlerini sağlamak için buralara tahsis edilmişlerdir.*

Osmanlı Vakıflarından Örnekler

Duvar ve Sokak Temizliği Vakfı

Vakfın amacı akli başında dirayetli birisi vakfın mahinukuşu olup her an cami, medrese, darü'talim, İmaret vs. hangisi olursa olsun duvarlarının temiz kalmasına dikkat edecek, yazı yazan veya pisleyen kendini bilmezlerin pisliklerini temizlemesi amaçlanmıştır.

Meyve Ağaçları Diken Vakıf

Bu vakıf 1483 yılında İstanbul kurulmuştur. Vakıf vakfedilen iki bahçeye ve mezraya senede yüz adet çeşitli meyve ağaçlarının dikilmesini sağlamıştır.

Köprüleri Sellerin Zararından Koruyan Vakıf

Vakfın amacı Amasya'da yapılan köprünün, selin getirdiği ağaç ve taşlardan temizlenerek şehre vereceği zararın önlenmesi amaçlanmıştır.

At Vakfı

Bu vakıf 1574 yılında Sokullu Mehmet Paşa tarafından kurulmuş olup İstanbul, Rumeli ve Anadolu sınırları içinde hizmet vermiştir. Vakfın amacı savaşa giden gazi ve mücahitlere iyi atlar verilmesini sağlamaktadır.

Van Gölünde Acil Yardım Gemisi Dolaştıran Vakıf

Bu vakıf Van Gölünde trafiğin arttığı bu dönemlerde, kurmuş olduğu vakfın hizmetlerinden birini de, Gölde oluşabilecek kaza ve arıza gibi durumlarda insanların yardımına koşacak tam donanımlı bir sefine-i muine (acil yardım gemisi) yaptırmak olarak belirlemiştir. Bu geminin hizmet masrafları bu vakıf tarafından karşılanmıştır.

Herkese Meyve Vakfı

Vakfın amacı bahçesinin mahsulünden ise zengin fakir herkes faydalanmasını amaçlamıştır. Vakfedilen bahçedeki armut ve elma ağaçlarından fakirler yiyecek, birer destemal miktarı götürmelerine müsaade edilecektir.

Borcundan Dolayı Hapse Düşenlere Yardım Vakfı

Bu vakıf 1708 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Borçlu ve hapiste olan Müslümanlara senede bin akçe verilmesini öngörmüştür.

Misafirleri Ağırlayan Vakıf

Bu vakıf Köy misafirhanesine gelenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuş. Bu sayede köye yolu düşen misafirler sahipsiz kalmamış ve kendilerinin rahat etmeleri sağlanmıştır.

Helva Dağıtan Vakfı

Bu Vakıf amacı her yıl recep ayında helva yapılıp dağıtılmasını sağlamaktır. Helva Gök Medrese ile Advetülgazi Medresesi önünde yaklaşık 32 kg. olarak dağıtılmakta ayrıca Haziran ve Temmuz aylarında da kar suyu alımı için günlük on para harcanma yapılmaktadır.

Pabuç Parası Veren Vakıf

Gaziantep'te kurulmuştur. Vakfın amacı Kozanlı Camii mektebinde yatılı kalan öğrencilerden ailesi uzak yerlerde olanlara ayda iki kuruş, yerli talebelere ise bir kuruş verilecektir. Diyerek, tüm öğrencilere destek oluyordu. Ancak vakıf, bunun dışında, Ramazan ayında köyüne gitmeyip de medresede kalan öğrencilere beşer kuruş pabuç parası veriyordu.

Suyu Soğutan Vakıf

Vakfın amacı akar ve hayratının bulunduğu Aydın ilinde hizmet vermektir. Aydın Orta Mahallesinde yaptırdığı çeşmeye yaz günlerinde 90 gün süre ile kar konularak suyun soğutulmasını sağlamaktır.

Kayıkcı Hamal Dostu Vakfı

Kurulan bu vakfın hizmetleri arasında yaşlılık, hastalık vs. gibi sebeplerle İstanbul, Boğaziçi, Anadolu ve Rumeli iskelelerinde mesleğini icra edemeyen kayıkcı ve hamallara yardım etmek, her yıl bir kıza çeyiz almak, Devlet adamlarının geçmediği ve geçmeyeceği تنها yerlerdeki kaldırımları tamir etmek gibi konular yer almaktadır.

Suyu Çoğaltan Vakfı

Bu vakıf 1860 yılında Gümüşhacıköy kurulmuştur. Yıkılmaya yüz tutmuş, suyu çekilen çeşmeyi ihya etmeyi yani gürül gürül suyunun akmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Dinlenme İçin Bahçe Vakfı

Bu vakıf vakfettiği ev ve divanhanenin yanında bulunan arsayı ahalinin gezi ve oturma mekanı olarak vakfettiğini belirtip, arsa üzerine karşısında bulunan Hamidiye Cami'nin manzarasını bozacak ve görüntü kirliliğine sebep olacak baraka veya başka bir yapı yapılmamasını şart koşmuştur.

Leylek vakfı

Bu vakıf İzmir yeni camii çevresindeki leyleklerin beslenmesi için kurulan bir vakıftır. Leyleklerin beslenmesi için senelik yüz kuruş ödenek ayrılması amaçlanmıştır.

Nefes Vakfı

Vakfın amacı halkın rahat bir şekilde temiz hava ve nefes almasını sağlamaktır. Bunun için İstanbul Bebek' te yaptırılan köşk ve limanda insanların rahat teneffüs etmesi düşünülmüştür.

Osmanlı Vakıflarından Diğer Örnekler

- Güzel yazı öğreten vakıf.
- Hastalara ilaç yapan vakıf
- Sokak hayvanlarını besleyen vakıf
- Sakız ağacı diken vakıf
- Hastalara evinde bakım hizmeti sunan vakıf
- Gelinlik kızlara çeyiz hazırlayan vakıf
- Duvar yazılarını silen vakıf
- Kadın sığınma evi vakfı
- İpekböcekçiliğini geliştiren vakıf
- Bulaşıcı hastalıkları tedavi eden vakıf
- Çiftçilere tarım aletleri temin eden vakıf
- Sıcak pide dağıtan vakıf
- Yaz günlerinde soğuk su dağıtan vakıf
- Hayvanlara mera açan vakıf
- Şehit ve sahabe türbelerini tamir eden vakıf
- Mevlevihane'ye zeytinlik bağışlayan Nikola kızı vakfı
- Deniz kazazedelerine yardım eden vakıf
- Donanmayı güçlendiren vakıf
- Fakirlerin vergisini ödeyen kadın vakfı
- Ölçü ile fodula dağıtan vakıf
- Çevre ve ormanı koruyan vakıf
- Çocukları sünnet ettiren vakıf
- Camilerdeki saatleri tamir eden vakıf
- Yaşlı fakirlere evde bakım hizmeti sunan vakıf
- Yatılı öğrencilere burs veren vakıf
- Tohum saklayan vakıf
- Misafirhane yapan vakıf
- Sıcak günlerde sebillere kar koyan vakıf
- Yol güvenliği sağlayan vakıf
- Öğrencilere giysi ve kırtasiye yardımı yapan vakıf
- Yetimlere yazlık elbise alan vakıf
- Tabii afetleri önlemeye çalışan vakıf
- Su kuyusu açtıran vakıf
- Cami ve minareleri aydınlatan vakıf
- Nehir kenarlarına söğüt diken vakıf
- Öksüz ve yetim çocukları barındıran vakıf
- Kaldırımları tamir eden vakıf
- Muhtaçlara aşevi vakfı
- Âmâ'lara hizmet eden vakıf
- Teravihlerde Kaçgar balından şerbet dağıtan vakıf

- Hacılar için konaklama tesisleri yapan vakıf
- Garipler için hastahane kuran vakıf
- Helalleşme vakfı
- Nehirlerde ulaşım sağlayan vakıf
- Zararlı haşeratı imha eden su vakfı
- Orduya lojistik destek vakfı
- Müslüman esirleri kurtaran vakıf
- Hristiyan esirleri kurtarma vakfı
- Fakir bekarları evlendiren vakıf
- Köye gelen misafirleri ağırlayan vakıf
- Afet sonrası onarım ve bakım yapan vakıf
- Halkın ve yolcuların hayvanlarını sulayan vakıf
- Helva dağıtan vakıf
- Yoksul mahkumlara harçlık veren vakıf
- Kitapları tamir eden vakıf
- Van gölünde acil yardım gemisi ihdas eden vakıf
- Meyve ağaçları diken vakıf
- Dara düşenlerin vergisini ödeyen vakıf
- Leylekleri koruyan vakıf
- Göl temizleyen vakıf
- Namazgâh ve abdesthane yaptıran vakıf
- Fakirler için kurban kesen vakıf
- Müslüman ve gayrimüslime mezar yaptıran vakıf
- Göz hastalıkları için ilaç hazırlayan vakıf
- Savaşa giden askerlere at veren vakıf
- Namazgâh'ta bayram yemekleri dağıtan vakıf
- Tarihi eserlerin bakım ve temizliğini yapan vakıf
- Eğitimde kaliteli personel istihdam eden vakıf
- Hasta haklarını koruyan vakıf
- Tarım aletlerini tamir eden vakıf
- Alt yapı hizmetleri sunan vakıf
- İflas eden tüccara yardım eden vakıf
- Boğaz'da temiz hava aldırان vakıf
- Şifahane yaptıran vakıf
- Tarihi eserleri koruyan vakıf
- Kandil gecelerinde mahkumlara ikramda bulunan vakıf
- İlmî kitaplar bağışlayan vakıf
- Hayvan ve tohum ıslah eden vakıf

Faydalandığım kaynaklar:

Vakıflar genel müdürlüğü yayınları / Tarihte ilginç vakıflar

Osmanlı Dönemi Vakıfları – Prf Dr Fikret Eren